

מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דויסע פרשה א

ויורהו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים שם שם לו חוק ומשפט וגו'. ר' יהושע אומר זה עץ של ערבה, ר' אלעזר המודעי אומר זה עץ של זית שאין לך עץ מר יותר מעץ זית, ר' יהושע בן קרחה אומר זה עץ הרדופני. ר' שמעון בן יוחאי אומר דבר מן התורה הראהו שנאמר ויורהו ה' עץ, ויראהו ה' עץ אינו אומר אלא ויורהו כענין שנאמר ויורני ויאמר לי יתמוך דברי לבך (משלי ד:ד), ר' נתן אומ' זה עץ קתרוס ויש אומרים עקר תאנה ועקר רמון, דורשי רשומות אמרו הראהו דברי תורה שנמשלו לעץ שנאמר עץ חיים היא למחזיקים בה וגו' (משלי ג:יח). ר' שמעון בן גמליאל אומר בא וראה כמה מופרשין דרכי הקדוש ברוך הוא מדרכי בשר ודם, בשר ודם במתוק מרפא את המר אבל הקדוש ברוך הוא מרפא את המר במר הא כיצד נותן דבר המחבל לתוך דבר המתחבל כדי לעשות בו נס. כיו"ב א"א ויאמר ישעיהו ישאו דבלת תאנים וגו' (ישעיה לח:כא) והלא בשר חי כשאתה נותן עליו דבלת תאנים מיד הוא נסרח הא כיצד נתן דבר המחבל לתוך דבר המתחבל כדי לעשות בו נס. כיוצא בו ויצא אל מוצא המים וישלך שם מלח ויאמר כה אמר ה' וגו' (מלכים ב' ב: כא) מהו רפואתו והלא המים היפין שתתן בהם מלח מיד הם נסרחין הא כיצד נתן דבר המחבל לתוך דבר שמתחבל כדי לעשות בו נס: וישלך אל המים, אחרים אומרים היו ישר' מתחננים ומתפללין לפני אביהם שבשמים כבן [שהוא מתחנן לפני אביו וכתלמיד] שמתגדר לפני רבו כך היו ישראל מתחננין ומתגדרים לפני אביהן שבשמים ואומרים לפני רבונו של עולם חטאנו לפניך שנתרעמנו לפניך על המים: וימתקו המים, ר' יהושע אומר מרים נהיו לפי שעה ונמתקו, ר' אלעזר המודעי אומר מרים היו מתחלתם שני המים המים ב' פעמים: שם שם לו חק ומשפט, חק זה השבת ומשפט זה כיבוד אב ואם דברי ר' יהושע, ר' אלעזר המודעי אומר חק אלו עריות שני לבלתי עשות מחוקות התועבות (ויקרא יח:ל) ומשפט אלו דיני אונסין ודיני קנסיות ודיני חבלות: ושם נסהו, שם נשא לו גדולה דברי ר' יהושע שני נשא אויל מרודך את ראש יהויכין מלך יהודה (מלכים ב' כה:כז) ואומ' נשא את ראש בני גרשון (במדבר ד:כב) אמר לו רבי אלעזר המודעי והלא גדולה אינה תלויה אלא בשי"ן וכאן לא כתיב אלא בסמ"ך הא מה ת"ל ושם נסהו שם נסה המקום את ישראל.

ויאמר אם שמוע תשמע, מכאן אמרו שמע אדם מצוה אחת משמיעין לו מצות הרבה שני אם שמע תשמע, שכן אדם מצוה אחת משכחין לו מצות הרבה שני והיה אם שכח תשכח (דברים ח:יט): לקול ה' אלהיך, אלו עשרת הדברות שנתנו מפה לפה בעשרה קולות: והישר בעיניו תעשה, אלו אגדות משובחות הנשמעות באזני כל אדם: והאזנת למצותי, אלו גזרות: ושמרת כל חקיו, אלו הלכות: כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך הא אם אשים כי אני ה' רופאך דברי ר' יהושע, ר' אלעזר המודעי אומר אם שמוע יכול רשות ת"ל תשמע חובה ולא רשות, תשמע זה הכלל שהתורה כלולה בו. לקול ה' אלהיך מלמד שכל מי ששומע מפי גבורה מעלין עליו כאלו עומד ומשמש לפני חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים. והישר בעיניו תעשה זה משא ומתן מלמד שכל מי שנושא ונותן באמונה ורוח הבריות נוחה הימנו מעלין עליו כאלו קיים את כל התורה כולה. והאזנת למצותיו אלו הלכות, ושמרת כל חוקיו אלו עריות. כל המחלה אשר שמתי במצרים וגו' ומה ת"ל כי אני ה' רופאך אמר לו הקב"ה למשה אמור להם לישראל דברי תורה שנתתי לכם רפואה הם לכם חיים הם לכם שני כי חיים הם למוצאיהם ולכל בשרו מרפא (משלי ד:כב) ואי רפאות תהי לשריך ושיקוי לעצמותיך (משלי ג:ח). ר' יצחק אומ' הא אם אין בהם מחלה מפני מה הם צריכין רפואה אלא כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך בעולם הזה ואם אשים כי אני ה' רופאך בעולם הבא. שמעון בן עזאי אומר שמוע מה ת"ל תשמע מכאן שאם רצה אדם לשמוע משמיעין אותו לשכח משכחין אותו זמן ת"ל והיה אם שמוע תשמע שכן תשכח מיד. הא כיצד רצה לשמוע משמיעין אותו מיד לשכח משכחין אותו מיד. הוא היה אומר רצה אדם לשמוע בטובתו משמיעין לו שלא בטובתו לשכח בטובתו משכחין אותו שלא בטובתו הרשות נתונה אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן (משלי ג:לד) אחרים אומרים אם חבול תחבול (שמות כב:כה) אם חבלת חבולה אחת סוף שחובלין בך חבולות הרבה.